

συνέντευξη

Μάνος Κοντολέων

«Η αφήγηση είναι μεγάλη ανάγκη, αλλά δεν είμαι αισιόδοξος»

Ο ανήσυχος συγγραφέας εξηγεί στο «Βιβλιοδρόμιο» πώς προσεγγίζει στο τελευταίο του βιβλίο την καταβάρθρωση της αρχαίας ηρωίδας Μήδειας στην πορεία της προς τη βαθιά απογοήτευση από το χρέος της αποστολής της ως γυναίκας

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΝΙΚΟ ΚΟΥΜΟΥΛΙΑ

Ο Μάνος Κοντολέων είναι ένας συγγραφέας με διαρκείς ανσυχίες, γεγονός που αντανακλάται στο πλούσιο έργο του. Με μια εργογραφία που εκτείνεται από το παιδικό βιβλίο - με άποψη, θέση για τον κόσμο και την κοινωνία - μέχρι τη μυθολογία ενήλικων, έχει κατορθώσει να αποτελεί μια σταθερή αναφορά και στις δύο κατηγορίες. Στο τελευταίο του μυθιστόρημα «Σαν Μήδεια» (εκδ. Πατάκης) ανατρέπει τον μύθο της τραγικής ηρωίδας. Με τον δικό του τρόπο προσεγγίζει την καταβάρθρωση της Μήδειας στην πορεία της προς τη βαθιά απογοήτευση από το χρέος της αποστολής της ως γυναίκας. Μια διαχρονική μορφή που ανταποκρίνεται στις έντονες ψυχολογικές διακυμάνσεις του σήμερα.

Μετά τις «Σκίες της Κλυταιμνήστρας» και την «Κασσάνδρα στη μαύρη άμμο» κατέφθασε η «Μήδεια». Αυτές οι τρεις ηρωίδες, οι τρεις μύθοι της αρχαίας γραμματείας, τι συμβολίζουν για εσάς;
Όλα ξεκίνησαν από την εφηβεία μου, όταν γνώρισα την αρχαία τραγωδία με τον «Αγαμέμνονα» του Αισχύλου στο Ηρώδειο, όπου στον ρόλο της Κασσάνδρας ήταν η Ελένη Χατζηαργυρή, Κλυταιμνήστρα η Κατίνα Παζινού και Αγαμέμνων ο Αλέξης Μινωτής. Μια συγκλονιστική παράσταση. Σκεφτόμουν αργότερα ότι η Κασσάνδρα είναι το διαχρονικό σύμβολο του ανθρώπου που βλέπει τα πράγματα με μια λογική αλλά δεν μπορεί να πείσει. Δεν προσητεύει, προλέγει πού οδηγούν οι πράξεις των πολλών. Έπρεπε να περάσουν χρόνια μέχρι να αποφασίσω να ασχοληθώ,

έπρεπε να ωριμάσω κι εγώ. Περίττο να πω ότι με προβληματίσε το να αφήσω την Κασσάνδρα στο τότε ή να τη μεταφέρω στο σήμερα. Αποφάσισα το πρώτο, προσέχοντας και η γλώσσα να έχει το άρωμα της τραγωδίας. Μετά ήθελα να συνεχίσω με τη Μήδεια. Στο ενδιαμέσο, επειδή μου αρέσει να επικοινωνώ με τους ήρωές μου με τρόπο, θα έλεγα, μεταφυσικό πολλές φορές, συνειδητοποίησα πως υπήρχε και η Κλυταιμνήστρα που «ζητούσε» να πει τη δική της άποψη. Ένα θύμα της εξουσίας των αντρών, κυρίως όχι μόνο με τον τρόπο που τη χρησιμοποιεί ο Αγαμέμνων, αλλά κυρίως επειδή η ίδια χρησιμοποίησε την εξουσία με έναν ανδρικό τρόπο. Ξυχαίνα πολύ να την καταλάβω. Η

καίρια στιγμή της είναι όταν δολοφονείται από τον γιο της. Και ο Ορέστης θύμα ήταν. Έτσι, όταν φτιάχτηκε η Κλυταιμνήστρα, υψώθηκε και ο Ορέστης. Παρέμενε όμως πάντα το ερωτηματικό της Μήδειας. Διάβασα πολλά βιβλία και κυριότερα την εκδοχή του Ζαν Ανουίγ. Όπως επίσης με προβληματίσε πολύ και η ομοτίτλη ταινία σε σκηνοθεσία Λαρς φον Τρίερ και σενάριο - συλλήψη Καρλ Θίοντορ Ντράγερ. Στη δική μου εκδοχή διαπιστώνω ότι η Μήδεια - η κόρη της Γαίας και του Ουρανού - είναι εκείνη που παίρνει την εντολή μέσω της Κίρκης να γεννήσει από την αρχή το γένος των ανθρώπων. Αναζητά τον Ηλιο, δηλαδή το απόλυτο αρσενικό. Όταν διαπιστώνει ότι ο Ιάσωνας έχει όλα τα μειονεκτήματα του κοινωνικού του ρόλου και τα παιδιά της δεν θα είναι οι γεννιότερες ή οι συνεχιστές μιας ιδεατής σποράς, συνειδητοποιεί ότι δεν έχουν λόγο ύπαρξης. Αλλά ούτε και η ίδια. Αυτές οι τρεις ηρωίδες προσδέονται μεταξύ τους επειδή προσφέρονται σε επαναγνώσεις που οι εκδοχές τους μπορούν να εμπλουτίσουν ή να ανατρέψουν αρχικά δεδομένα. Και αυτό μπορεί να το κάνει το θέατρο, ενώ η λογοτεχνία είναι πιο συντηρητική εδώ.

Είπε
Η Κλυταιμνήστρα και η Μήδεια είναι γυναίκες που προσπαθούν να ανεξαρτητοποιηθούν. Για την επιβίωσή τους ακολουθούν αρσενικά πρότυπα εξουσίας και αυτό τις καταβαρθώνει - με διαφορετικό τρόπο βέβαια

Εσείς τι επιχειρείτε να φωτίσει με τη δική σας εκδοχή;
Η ενασχόλησή μου με αυτά τα πρόσωπα του αρχαίου δράματος με έκανε να συνειδητοποιήσω πως τα έργα του Ευριπίδη, του Αισχύλου και του Σοφοκλή παρουσιάζονταν σε ένα κοινό ενημερωμένο που ήξερε ήδη την ιστορία και περίμενε από τον δημιουργό να εμφανίσει τη δική του άποψη. Ηθελα λοιπόν να φωτίσω ξανά πρόσωπα που έχουν σταματήσει την εποχή μας. Η Κλυταιμνήστρα και η Μήδεια είναι γυναίκες που προσπαθούν να ανεξαρτητοποιηθούν. Για την επιβίωσή τους ακολουθούν αρσενικά πρότυπα εξουσίας και αυτό τις

καταβαρθώνει - με διαφορετικό τρόπο βέβαια. Επίσης να πω ότι ρόλο στη σύλληψη της Μήδειάς μου έπαιξαν οι σύγχρονες ερμηνείες περί φύλου και ταυτότητας. Διαβάζοντας πολλά μυθολογία, γεννιέθηκαν και άλλα πράγματα που μπήκαν εμβόλιμα στο βιβλίο. Δηλαδή: από το αρχικό «απόμακρο» δίδυμο των θεών, της Γαίας και του Ουρανού, πηγαίνουμε στη Ρέα και τον Κρόνο και από εκεί στην Ηρα και τον Δία. Στην πορεία αυτή διαπιστώνουμε όλο και περισσότερο ότι φτάνουμε σε θεούς φτιαγμένους κατ' εικόνα και ομοίωση του ανθρώπου και όχι

το αντίθετο, όπως διδάσκει ο χριστιανισμός.
Τι σημαίνει «γυρίζουμε πίσω και ξαναβλέπουμε τη Μήδεια»; Μπορούσε ως ηρωίδα να «ζήσει» στη σημερινή εποχή;
Δεν θέλησα να φέρω τη Μήδεια στο σήμερα. Αλλά να την κοιτάζω με τη γνώση, την εμπειρία, την ιδεολογία, αν θέλετε, ενός συγγραφέα του σήμερα. Παράλληλα από το σήμερα να ανακαλύψω πτυχές από τη ζωή της ηρωίδας και να εμπνευστώ. Για παράδειγμα, είδα ότι η Κίρκη ήταν θεία της Μήδειας. Στο νησί της Ξε-

Μάνος Κοντολέων
ΣΑΝ ΜΗΔΕΙΑ

Εκδ. Πατάκη, 2023,
σελ. 144
Τιμή 10 ευρώ

Είπε

Δεν θέλπσα να φέρω τη Μήδεια στο σήμερα. Αλλά να την κοιτάξω με τη γνώση, την εμπειρία, την ιδεολογία, αν θέλετε, ενός συγγραφέα του σήμερα. Παράλληλα από το σήμερα να ανακαλύψω πτυχές από τη ζωή της ηρωίδας και να εμπνευστώ

ίδια στιγμή θέλει να το πετάξει από πάνω της.

Η Μήδεια κινείται προς το απόλυτο και στον έρωτα. Έχει την αίσθηση της αποστολής.

Της το ενισχύει η Κίρκη αυτό. Ομως η Μήδεια αναζητά την απόλυτη ένωση με το αρσενικό. Οτιδήποτε πιο κάτω δεν της είναι αρκετό. Ή μάλλον να πούμε καλύτερα, την αλλοιώνει εσωτερικά. Εναντιώνεται. Οπως για παράδειγμα στρέφεται κι εναντίον του πατέρα της που είναι το σύμβολο της εξουσίας του ανδρός. Που την εμποδίζει να δημιουργήσει τη ζωή με το ζήτη κεφαλαίο. Η Μήδεια πράττει. Και στην αρχαία τραγωδία κινείται φονικά εναντίον όχι μόνο του πατέρα, αλλά και του αδερφού της. Γιατί συμβαίνει αυτό; Διότι είναι ένα θηλυκό που ζητά επίμονα να εκπληρώσει τον προορισμό του. Είναι το χρέος της αυτό, της αένανς επαναφοράς της ζωής. Οποιοι μπαίνει εμπόδιο, θα τον πολεμήσει με νύχια και με δόντια.

Πώς οδηγείται η Μήδεια στις φονικές πράξεις;

Οι πράξεις της έχουν ως πρώτο στόχο εκείνη. Είναι μια αναγκαία πράξη, μια απογοήτευση που οδηγεί και σε ένα αδιέξοδο. Είναι σαν τον καλλιτέχνη που καταστρέφει το

έργο που δεν τον εκπροσωπεί. Που απέτυχε. Και αν το δούμε ευρύτερα κοινωνικά, μπορούμε να διαπιστώσουμε τα εξής: η μη ίση συμμετοχή στη δημιουργία ζωής του αρσενικού και του θηλυκού και οι διαφορές του κοινωνικού ρόλου δημιουργούν προβλήματα. Στη σημερινή εποχή, από πολλές πλευρές, καλλιεργείται το πρότυπο του βίαιου άντρα και της προκλητικής γυναίκας. Από τη μια πλευρά προωθείται αυτό το μοντέλο και την ίδια στιγμή το κατηγορούμε. Είναι παρανοϊκό.

Ποια η διαχρονικότητα της Μήδειας σήμερα;

Είναι το θηλυκό που απαιτεί μια ισότιμη αντιμετώπιση στη δημιουργία και τη σύνθεση της ζωής. Σκέφτομαι πως με την έλευση της τεχνητής νοημοσύνης είμαστε οι τελευταίοι εκπρόσωποι μιας πνευματικής εργασίας, που ελπίζω ότι θα αλλάξει μορφή και θα προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες – γιατί η αφήγηση είναι μια μεγάλη ανάγκη, αλλά δεν είμαι πολύ αισιόδοξος.

Εχετε βρεθεί σε πολλά σχολεία μέσα στα χρόνια κι έχετε δει από κοντά τις αλλαγές γενεών, νοοτροπιών, εκπαιδευτικών συστημάτων. Πώς βλέπετε τη σχέση των παιδιών με τη λογοτεχνία σήμερα;

Τα παιδιά δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να εκφράζουν την εποχή μας. Ζουν σε ταχύτητες που τις καταλαβαίνουμε πια όλοι μας. Πριν από είκοσι ή τριάντα χρόνια, τα τότε παιδιά ήταν πιο κοντά στο να γράψουν, για παράδειγμα, μυθιστόρημα. Τώρα απομακρύνονται από εκεί και είναι πιο κοντά στο να γράφουν μικρές ιστορίες. Είναι πιο κοντά στη βραχυπερίοδη λογοτεχνία. Πριν από μερικά χρόνια, τα παιδιά από τη Δ' Δημοτικού και πάνω όταν έβλεπαν πολύχρωμη εικονογράφηση στα βιβλία, ούτε που τα άγγιζαν, τα θεωρούσαν παιδιακίστικα. Τώρα, θέλουν βιβλία με έντονη την παρουσία της εικονογράφησης. Η εικόνα παραμένει κυρίαρχη. Προσωπικά, το μέσο της αφήγησης δεν με απασχολεί, παρά μονάχα να μπορεί να αφηγηθεί την ουσία των πραγμάτων. Μην ξεχνάτε πόσα νέα παιδιά έχει επηρεάσει το βιντεογκέιμ στην αφήγηση – δεν είναι αμελητέο. Από πλευράς παιδείας, δεν τολμούμε να πούμε τα πράγματα με τ' όνομά τους. Θεωρούμε ότι πρέπει να τα κλείσουμε σε μια γυάλα. Ένας προστατευτικός υμένας που ποτέ δεν υπήρχε αν για παράδειγμα πάμε να δούμε την ελληνική ύπαιθρο ή τις γειτονίες της Αθήνας του '50 και του '60. Τα παιδιά το γνωρίζουν αυτό διαγενεακά. Η απομόνωση δεν κάνει καλό.

κινά η ιστορία μου. Σκέφτηκα ότι η Μήδεια είχε μια προσωπικότητα έντονη. Ο πατέρας της, που μπορεί και να τη φοβόταν, πριν τη βάλει να εκτελέσει τον ρόλο της ως ιέρειας της Εκάτης την έστειλε στη θεία της να μαθητεύσει. Φυσικά έκανε λάθος. Οποιο αρσενικό πατάει στο νησί της Κίρκης μετατρέπεται σε ζώο. Που σημαίνει ότι η Κίρκη, για παράδειγμα, είναι μια γυναίκα, έτσι την είδα εγώ, η οποία ζητούσε να κάνει αυτό που θα πράξει αργότερα η Μήδεια αλλά δεν τα κατάφερε. Εκπαιδεύει τη Μήδεια για τη δημιουργία ενός νέου είδους ανθρώπων.

Στο μυθιστόρημά σας η Μήδεια λογαριάζει τον εαυτό της ως διαχρονικό θήλυ και όχι ως γυναίκα. Πείτε μας γι' αυτή την καθοριστική διαφορά.

Η γυναίκα μπαίνει εδώ περισσότερο σαν κοινωνικός ρόλος και το θηλυκό με την έννοια του δημιουργού. Η γυναίκα υποτάσσεται, ενώ το θήλυ είναι εκείνο που φτιάχνει τη ζωή. Είναι η δύναμη και το τραγικό στοιχείο της Μήδειας ταυτόχρονα. Μια αναγνώστριά μου είπε ότι η Μήδεια αισθάνεται όπως μια γυναίκα ύστερα από βιασμό. Νιώθει τον δεσμό με το έμβρυο που κυφορεί και την